

1' פאפ פּרק ח' משנה ח' וט', ור"ש ד"ר מצותים זוז

מסקנת הר"ש כנראה היא שהמצוותים זוז הוא שיצור הפרנסה לשנה לאדם אחד - לזוג כופלים את השיצור, ומסתכן מוסיפים גם לילדים.

2' מרדכי ב"ב סי' ת"ק

אונתו שיצור נאמר גם לענין זדקת - ולפי רבינו אפרים שיצור מצותים נאמר על פיחיד אבל השיצור למשפחה תלוי ברכי המשפחה.

3' סו"מ סי' רמ"ח, ויש ענין שביצי'...

הסו"מ כתב שאין דין קופה ומתחייב בזב"ז - ואם שאין דין מצותים זוז בזב"ז - אבל לא הסביר למה.

4' אור יו"ד סי' רנ"ג, ויש אומרים שכל אלו השיצורים... המקום ופשעו'

האור הסביר שבזמן שלקט שכחה ופאה ומעשר עני היו מצויים גם מ' שהיה לו מצותים זוז במצומים היה מסתדר - ואם במשך הזמן נמנעו חסר היה לוקח מלקט שכחה ופאה ומעשר עני, אבל בזב"ז אם אין לו קרן להפתרונם ממנו המצותים זוז לא יספיקו לו לאורח זמן.

5' שו"ע רנ"ג ס"א... אחת פרי זה יאכל, ש"ך ס"ק א', שו"ע ס"ב וביאור הגר"א אות ו'

בנצח לשיצור מצותים זוז בזב"ז הביא שו"ע שתי דעות - והגר"א הביא את שתי הסברות שלדא יבא דין מצותים - או מצומ של פאור, או שלענין זדקת תלוי בהפרנסת המשפחה כמו שראינו במרדכי בשם רבינו אפרים - ולכאורה לפי מצומ של רבינו אפרים גם בזמן חז"ל לא היה שיצור לענין זדקת מצותים זוז, ולשון המחבר נראה שראינו בסו"מ ובאור.

6' שו"ת הרדב"ז חלק ב' סי' תשי"ד

הרדב"ז התיר למה שנסע לזייס כספים להפרנסת ביתו לקבל יותר ממצותים זוז משני צדדים - או מפני שכל הנסיעה נקראת נתינה אחת ארוכה, או שנתנים לו בתורת מתנה - ואולי אסור לתת לו מן הקופה.

העצם פראשון נמנעו כבר במרדכי ומובא ברמ"א -

7' רמ"א שם ס"א, ומי שהולך מביתו... וביאור הגר"א אות א'

הגר"א פנה את פדיון ב"ז.

8' שו"ע שם סי"א

יש ענין לתת לת"ח לפי כבודו ולאו רק פרנסתו במצומים.

מי שאין לו הפרנסה את הנזכרים הידועים לו, מנינו בחז"ל את סדר הצדיות - את מי להקדים ולפרנס לפניו:

9' מרדכי ב"ב סי' תק"ט, תניא בספרי אחיך זה אחיך...

אם כי חייבים להפרנס את כולם, הקדימה נתנה למשפחה - אחיך מן פאור קודם לאחיך מן פאור, אחרי קרובי המשפחה יש קדימה לעני אירק' על פני עני איר אחרת בארץ ישראל, ולעני ארץ ישראל על פני עני חו"ל.

10' כתובות נ' ע"א, אשרי שומרי משפט... כשהם קטנים'

להפרנס את בניו הקטנים נקרא זדקת

11' שם ס"ה ע"ב, דרש רבי אולא רבה... ש'

הפרנסת בניו הקטנים ביותר אינה בכלל זדקת אלא מחוייב הוא בדבר.

12' שם נ"ט ע"ב, אמר ריש לקיש משום רבי... זוזי לזדקתו'

מתקנת אע"פ חייבים להפרנס את הידועים עד שיגדלו - אבל אין כופין עליו אלא מדין זדקת אם פאור אומי.

13' תוס' ס"ה ע"ב ד"ה אבל זן

הקטני קטנים - שהפאור עד ג' שש - כופין גם אם איננו אומי שהפאור חייב מדין אב, אבל בקטנים אפילו אחרי תקנת אע"פ אינו אלא מדין זדקת ואין כופין אלא אם פאור אומי.

14' ר"ן סוף פרק אע"פ (בר"ף כ"ח ע"ב) ד"ה יפה לחלבו, ומתוק...

הר"ן ר"ה לחדש שהחייב לקטני קטנים הוא בכלל חייב מזונות לאם - וכשאין פאור קיימת גם בפחות מבני שש אינו חייב אלא מדין זדקת (חז"ל מצה שמדיויק כן בגמ' כ"ח ע"ב) ואם מנינו שהפאור הביא איוזו מקור לחיוב להפרנס את הבנים).

2
 הרב פרק בתרא דפאה אמרי' מי שיש לו ר' זוז לא יטול לקטו שכחה ופאה ומעשר עני היה לו ר' זוז חסר דינר אשילו אלף דינר טקנין לו כלאהת הכי זה יטול פי' ר' זוז שיערו חכמים [שזהו] שיעור האלה לטנה מזוטה ומלבושים וכן במסרה אשה ע"י שליח בפרק אצ"ס שמתן לה ב' קבין חטין בכל שבע וסוף הדינר שעולה ליי"ד דינרים לטנה וכלים של ר' זוז ונ' מעטלים ושאר פירות ויטול לעלות לק' זוז לטנה והייט ר' זוז דבא הייט לו ולאשה ומיהו לא יתכן דגבי קופה והמחוי לא כ"ל אשה בדייה כן פירש רבינו שמשון משאלק. ורבינו יהודה ברבי קלונימוס שאל מרביט אפרים בתשובה המהחלת [ק"ן קלוני] מי שיש לו מאתים זוז אם יטול לקבל דקה אם יש לדמות לקט שכחה ופאה ומעשר עני או שמה אין דומה כי בהכי נזול העניים הוא דבעל הבית לא יתן להם עוד ונמלא שטעולתו נזול עניים הוא אבל דקה איט נזול בזה העניים דאם נתן לו בעה"ב חייב ליתן גם לאחרים ואם ממעט את מהנהם שט"י מהנהו ממעט מהנה אחרת אין בזה נזול וגם לקט שכחה ופאה של עניים הוא אבל מעות שהוא נטול אינם של עניים. והשיב דודאי מי שאינו כריך ליעול וטעל נזול העניים שהרי ארו בעה"ב שנתן לו לא יתן לעניים אחרים שאומר כבר נתתי לאחר נמלא ארו שלקח נזול ליה ומה שאמרת מי שיש לו מאתים זוז אם יטול לקבל דקה ואמר אבי הכל לפי פרנסתו ופרנסת בני ביתו דאם אשכחן דאזו מולטין יין והיו טפלין ארבע מאות זוז לפי מה שהוא רגיל ומיהו אם הוא יחיד לא יטול דהא אשילו מי שיש לו מזון ב' סעודות לא יטול מן המחויי ושלים אפרים בר יתק: וה"ר יתק מוויניץ כתב בח"ו ח"ל ונראה בעיני דודאי אין חילוק בין לקט שכחה ופאה ומעשר עני לשאר דקה דהא אמרי' מעשה בהלמוד אחד שהיו לו מאתים זוז פחות דינר וביקש רבי למזכיה מהנה גדולה אחא הוא דרבנן ואטלמיה למאהים זוז שמע רבי ואמר מכה פרושין נעשה בו אמר ליה לחד מהרבנן יזיל חסריה חול והסריה יהיב ליה רבי הוה הוה מהנה הא למדה דמי שיש לו מאתים זוז לא יטול מכיס של דקה והכל לפי פרנסתו ופרנסת בני ביתו כדפירש רבינו אפרים:

3
ויש ענין
 שביעי טוב מכלן הנותן (ב"ב דף י') לתוך קופה של צדקה ואינו יודע ממי נוסלה ולמי נותנה, אבל עתה שאנו רגילין לעשות מקופה של האוצר שקורין קבל"א כמה דברים שאינו צורך עניים נראה להרב רבי יצחק זצ"ל דאין חייב דתת לתוך מקבל"א, ודין תמחוי וקופה אינו נוהג בזמן הזה בינינו, לכן דלנתי חלוקתם שאינם נוהגים במלכויות האלה, וכן דין מי שיש לו מאתים-זו אינו נוהג בינינו ונדולה, (סוכה דף מ"ט) הצדקה שחשוב' ומקבלת יותר מכל הקרבנות שנאמר עשה צדקה ומשפט נבחר לה' מזבח.

4
ב (1) [ג] ויש כט
 אומרים שכל אלו השיעורים לא נאמרו אלא בימיהם שהיה להם קופה ותמחוי והיו מחלקין מעשר עני בכל שנה והיו נוטלין לקט שכחה ופאה לפיכך שיערו שמי שיש לו מאתים זוז לא יטול לפי שיכול לעבור בהן שנה ולשנה הבאה יהיה לו כמה שיחיה לו אבל האידנא שאין כל זה יכול ליטול עד שיהיה לו קרן כדי להתפרנס מן הריוח. תדע לך שהרי יש חילוק בין אם נושא ונותן שאז אפילו אם יש לו חמשים זוז לא יטול לפי שאפשר לו להתפרנס מן הריוח אלמא הכל לפי הענין ואפשר כי בימיהם היתה ההוצאה מעוטה ואפשר לא להתפרנס בריוח של חמשים זוז אבל האידנא אי אפשר והכל לפי המקום והשעה:

רנג א לא יטול כו'. ק כיס
 דרכס לחלק תמחוי בכל יוס
 וקופס מע"ש לע"ש ולפיק מי שיש
 לו מזון יוס א' לא יטול מהתמחוי
 ומי שיש לו מזון י"ד סטודות לא
 יטול מהקופס וכו' הסמ"ק ס"ס רס"ז
 דדין קופס ותמחוי אינו נוהג בימינו
 עכ"ל. ונראה דר"ל כל דיני קופס
 ע"פ מה שיתבאר לקמן סי' רנ"ז
 אבל ודאי דכל קהל מישראל יש להס
 קופס של דקה וכמ"ש ברמב"ם
 והמחבר לקמן ר"ס רנ"ז:

⁵ א" מי שיש לו מזון שתי סעודות א לא יטול
 (א) (ה) מהתמחוי מזון (ב) י"ד סעודות לא יטול
 מהקופס ואם יש לו ר' זון ואינו נושא ונותן בהם או
 שיש לו חמשים זון והוא נושא ונותן בהם ב' לא
 יטול צדקה ואם יש לו ר' זון חסר דינר ואינו נושא
 ונותן בהם, אפי' נותנים לו אלף זון בבת אחת
 הרי זה יטול:

ב [ו] יויש אומרים שלא נאמרו השיעורים הללו
 אלא בימיהם אבל בזמן הזה יכול ליטול עד
 שיהיה לו קרן כדי שיתפרנס הוא ובני ביתו
 מהריוח ודברים של טעם הם:

[ג] י"א כ'. שהשיעור הזה על שנה אחת שלקט ש"ס מצוי בכל שנה: (ליקוט) י"א כ'.
 ז"ל הרשב"א סי' תתע"ב אומר אני הכל לפי פרנסתו דהא אמרינן בפ"ו דכתובות (ס"ז ב)
 עישינהו ושרד' ד' פאות כו' (ע"כ):

⁶ **תשיד שאלת** על מה סמכו הסולכים ממקום למקום ומקבל אל
 הקהל לבקש ערף לביחס אחר שנתנו להם כדי
 לזרכן ולפעמים יותר מאלף זון סולך למקום אחר ג"כ ונותנין לו ולוקח
 וכבר הוא עשיר וקי"ל מי שיש לו מאתים זון לא יכול לקט שכחה
 ופאה וס"ה ממשותם ה'דקס כאשר כתבו הראשונים ז"ל:
תשובה סמכו להם עלה דהא דקי"ל אם אין לו מאתים זון
 ונתנו לו בפעם אחת אפי' אלף זון נוטלין אף כהא נמי
 כשהוא גולה לארץ מרחקים לסביא ערף לביטו כל זמן שלא יחזור לביטו
 הכל נקרא פעם אחת דאי לא סימח הכי שנתנו לו בקבל הראשון
 שפגע מואתים זון אם לא יקבל יותר אוכל אוסם ולא ישוב עוד לביטו
 ואשילו שיתנו לו כשיעור לחזור לביטו יאכל אוסם מיד וממלא חזר מליה
 ולפיכך מותר לו לקחת כל מה שיתנו לו עד שיחזור לביטו. עוד איכא
 טעמא אמרינא דלא אמרינן מי שיש לו מאתים זון לא יטול מן
 ה'דקס היינו מקופס של דקה או מסיחידים בתורת דקס שברי
 בעל הבית סומן לפני זה לא יסן לערי אחר וממלא גחל אם כעניים
 אבל כג"ד שכלל יודעים שיש לו יותר ממאתים זון והוא מחזר משום
 פרנסתו אשאו וכיוו נותנין לו בתורת מסנה ולא בתורת דקס וכן
 מששים בכל יוס בכל קטלום הקדש אבל לריך להזכיר אם גבאי
 ה'דקס שלא יסו להס מקופס של דקה כיון שיש להם יותר ממאתים
 זון שגמלאו גוזלים את שאר העניים ואם אין לו מאתים זון ויש בקופס
 של דקה מעות הרבה ורלו הגבאים ליתן לו אפי' מסנה מרובה
 מותר ומ"מ לריך שידקדקו בדבר שלא ידסקו את שאר העניים אשר
 בציר:

⁷ הגה [א] ומי שהולך מביטו ונוסע מעיר לעיר לקבץ כל הדך שיהי בדשמו
 ליסע כשהלך מביטו (א) נקרא פעם א' ואשי' נתנו לו ר' זון בציר א'
 יכול לקבל יותר ומכאן ואילך אסור (מרדכי פ"ק דכ"ב בשם א"י)

רנג [א] ומי שהולך כו'. ע"ש וצ"ע:

⁸ **יא** [יז] כ"א תלמיד חכם חייבים לתת לו לפי כבודו ואם אינו רוצה לקבל ב" מתעסקין
 לסתור לו סחורה שקונים לו סחורה בזול וקונים ממנו סחורתו ביוקר ואם יודע
 להתעסק בפרקמטיא מלויין לו מעות לסחור בהם:

10 ° אשר

שומרי משפט עושה צדקה בכל עת וכי אפשר לעשות צדקה בכל עת דרשו רבותינו שביבנה ואמרי לה רבי אליעזר יהוה הון בניו ובנותיו כשהן קטנים

9 תיבא בספרי אחך זה

אחך מאריך מאחד אחך מנגד שאחך מאריך קודם לאחך מאריך . בלמד שערך יושבי עיר קודם לאשבי עיר אחרת . בלמד יושבי ח"ל קודמין ליושבי ח"ל מנין ח"ל אשר ה' אלהיך טמן לך לרבות כ"מ :

11 דרש רבי עולא רבה

אפיתרא דבי נשיאה ה"אע"פ שאמרו אין אדם זן את בניו ובנותיו כשהן קטנים אבל זן קטני קטנים עד כמה יעד בן שש

12 אמר

ריש לקיש משום רבי *יהודה בר תינא "באישא התקינן שיהא אדם זן את בניו ואת בנותיו כשהן קטנים איבעיא להו הלכתא בותיה או אין הלכתא בותיה תא שמע רבי הוה אתו לקמיה דרב יהודה אמר להו יארוד ילדה ואבני מתא שריא כי הוה אתו לקמיה דרב חסדא אמר להו כפו ליה אסיתא בצבורא וליקים ולימא עורבא בעי בניה והתוא גברא לא בעי בניה ועורבא בעי בניה והבתיב ° לבני עורב אשר יקראו לא קשיא הא בחורי הא באוכמי כי הוה אתי לקמיה דרבא אמר ליה ניהא לך דמתוני בניך מצדקה ולא אמרן אלא דלא אמר יאבל אמר בפנין ליה על כרדיה *כי הא דרבא כפיה לרב נתן בר אמי ואפיק מיניה ד' מאה זוזי לצדקה

13

אבר זן קטני קטנים - וכיפינן ליה והא דקאמר בפי' עברה (נפיל דף מט: וסס) כפו ליה אסיתא היינו יתרים על שש :

14 יפה לחלב . אלהי

מסוס בן חייב לטפויי לה מוזהב ע"כ ומחוק לשונות הללו כ"ל דכי אמרי' דון אחס קטני קטנים דוקא בשאמן קיימה ומדין מוזהב אמן [גש"ו] כה שכיון שהן נגזרים אחריה אי אפשר לה להעמיד ענמה שלא חזון אחס אבל בשאין אחס קיימה איט חייב במוטותיהם וגמרין נמי דיק' לי הכי דמסייעין לעולא ממהני' (ג) מאי סיעתא גימא שאינו חייב לזון אלא זמן הנקחס אלא ודאי דייקנן הכי דמדתנא מסייעין לה בז מוזהביה משום דבעי למיכל בהרה אלא מוזהביה הבן הנגרר אחריה הכי הן כמוטותיה ומדין מוזהב שלה נעטו כה וכיון דממרי' (ד) יוסי שמעינן כד שש הבן נגרר אחר אמו שמעינן שהוא חייב להסוף על מוזהביה בשבילי עד שיהא בן שש אבל כל שאין אמן קיימה לא מחייב אבל לא ראי' לראשונים ז"ל שאמרו כן :

15 כבר

את ה' מאוך - בירושלמי חרש מאוך כח מאוך משמע שהקפיד הקב"ה על כיבוד אב ואם יותר מכבודו שבכבודו הוא חומר כבוד את ה' מאוך דהיינו *מחוקך דמשמע ממה שחנך כלומר אם יש לו ממון חייב ואם לאו פטור ובכבוד אב ואם נאמר כבוד את אביך והא אמך דמשמע בין שיש לו ממון ובין שאין לו והיכא דליה ליה חייב לחזר על הפתחים לזון את אביו והא אמר :

אורן ליה רבנן לרבי ירמיה כמ"ד משל אב - משמע שכן הלכה וכן פסק בשאלותיה דרב אחאי בפרשת וישמע (סוף סימן טו) ופסק היכא דליה ליה לאב ואי ליה לבן חייב הבן לזון אביו וכן פסק ר"י ור"ח דאם אין לאב ממון והבן יש לו דלריך הבן לפרנסו משלו דלא יחא אלא אחר כדאמר בגמרה שנתפתחה (כתובות דף מט:) *דרב אכפיה להווא גברא ואפיק מיניה ארבע מאה זוזי לנדקא ועוד דאמרינן בירושלמי אמר רבי יוסי הלואי דהוין כל שמעתי ברירי לי כהך שטיפין את הבן לזון את אביו ועוד ראייה מהא דאמר בירושלמי דרבי יונתן ורבי יאשיהו או קאלי באורחא אחא ההוא גברא וקא נשק לכרעיה דרבי יונתן אמר מאי הא אמר ליה דאמרי ליה זיל נעוק צבי כנישתא כלומר אריתי לו שיעשה כל כך שיפרנסנו בט"ל אמאי לא אכפי' מר אמר ליה כגון זו טופין בתמיה אמר ליה את לריכת לך פירוש ופי לא ידעת דטופין פשיטא דטופין ועוד ראייה מירושלמי שהבאיה למעלה כבוד את ה' מאוך אם יש לו ממון חייב ואם לאו פטור ובכבוד אב ואם נאמר כבוד את אביך והא אמך דמשמע בין יש לו הבן ובין אין לו הבן :

ה¹⁶ [י] זה שמאכילו ומשקהו משל אב ואם אם יש לו [יא] ואם אין לאב ויש לבן (ו) כופין אותו (ד) וזן אביו (ו) כפי מה שהוא יכול "ואם אין לבן ה' אינו חייב לחזור על הפתחים להאכיל את אביו :

הגה ר' וי"א דלינו חייב ליתן לו רק מה שמחוייב ליתן (ז) לזדקה (ח) כתב הב"י דנראה כן מדברי הרי"ף והרא"ש וכ"כ הר"ן פ"ק דקידושין (יב) ומ"מ אם ידו משגת הבא מלכה ז' למי שמפרנס אביו ממעוט זדקה שלו (הגהות מרדכי דכ"ב ובהגהות פ"ק דכ"מ ובחידושי אגודה) (יג) ואם יש לו בנים רבים מחשבים לפי ממון שלהם ואם מקצתן עשירים ומקצתן עניים מחייבים העשירים לבד . (חשובה מיימוני הלכות ממרים בשם מוהר"ם והג"ה הניח יוסף) :

ג' יתנתן לבניו ונתתיו הגדלים ד שאינו חייב במאונתיהם כדי ללמד את הבנים תורה ולהעניג הבנות בדרך ישרה [ג] וכן הנותן מתנות ה' לאביו והם צריכים להם הרי זה בכלל צדקה [ד] ולא עוד אלא שצריך להקדימו לאחרים ואפילו אינו בנו ולא אביו אלא (ב) ד קרובו צריך להקדימו לכל אדם ה' ואחיו מאביו קודם לאחיו מאמו ועניי ביתו קודמין לעניי עירו ועניי עירו ו קודמין לעניי עיר (ד) (ג) אחרת (כ"מ כסמ"ג וסמ"ק וטור) :

הגה [ה] והקבועים בעיר קרויים עניי העיר והם קודמין לעניים אחרים הנחיים לשם ממקומות אחרים (טור דלא כר"י בר זרוך) (ד) ויושבי ארץ ישראל קודמין ליושבי חוצה לארץ: הגה [ו] פרכסת עמנו קודמת לכל אדם ואינו חייב לתת זדקה עד שיהיה לו פרכסתו ואח"כ יקדים פרכסת אביו ואמו אם הם עניים והם קודמים לפרכסת בניו ואח"כ בניו (ז) ז' והם קודמים לאחיו והם קודמין לשאר קרובים והקרובים קודמים לשכניו וכניויו לאנשי עירו ואנשי עירו לעיר אחרת והוא הדין אם היו שניים וצריך לפדותן (הכל בעטור) : ד [ז] 'כופין האב לזון בנו עני ואפילו הוא גדול כופין אותו יותר משאר עשירים שבעיר (וכן שאר קרובים וע"ל סי' כנ"ז סעיף י') (מרדכי פ"ק דכ"ב) :

ח [מז] "לא יתן אדם כל צדקותיו יש לעני אחר בלבד :

18 אמר רבי אבא בר זבדא : י"בכל הנותן מתנותיו לכהן אחד מביא רעב לעולם שנאמר "עירא היארי היה בהן דודו (א"רוד) הוא רתוה בהן לכו"ע לא אלא שהיה משגח לו מתנותיו וכתוב בתריה ויהי רעב בימי דוד

19 י"ט לעני א' בלבד . לו לקרוב א' ולהניח שאר הקרובים . שם :

20

והנה אף שרשאיין וגם מצוה עליהם להפריש הצדקה מהיום עבור אחיהם כדי שיוכל לישא אשה וללמד אחר החתונה שהוא דבר גדול מ"מ אין מן הראוי לפטור עצמו בזה מכל הצדקות והחזקת ישיבות כי לבד שאין ליתן כל צדקותיו לעני אחד שאיתא בס"י רנ"ז סעי' ט'. אך ע"ז יש לפקפק שמשמע מלשון הש"ך ס"ק י"ט דהוא רק בנותן לעני אחד רחוק ומניח שאר עניים או לעני קרוב ויש עוד עניים קרובים דכתב שם לעני אחד בלבד או לקרוב אחד ולהניח שאר קרובים וכן איתא בבאר הגולה בשם המרדכי משמע דבאין לו עוד קרובים עניים יכול ליתן כל צדקותיו לעני אחד קרובו ולהניח תרוקיים. דלגבי רחוקים כשאיכא קרוב ליכא עליו כלל חיוב מצות צדקה לאחרים כיון שילפינן מקרא דצדקה דהקרוב קודם. וכן משמע קצת מהתד"א שהביא הגר"א בס"י רנ"א סק"ד שאמר בתחלה יפרנס את אביו ואמו ואם הותיר יפרנס את אחיו ואחיותיו ולבסוף אחר כל הקדימות מכאן ואילך ירבה צדקה עם שאר בני ישראל משמע דאם כל מה שיוכל ליתן לצדקה אינו יותר מצורך אביו וקרובו כפי הסדר שנאמר שם יכול ליתן הכל לקרובו האחד.

אבל הא מקור הדין דלא יתן כל צדקותיו לעני אחד הוא מעירובין דף ס"ג דא"ר אבא בר זבדא כל

הנה מה שיש ב' אחין שרוצים לעשות דבר טוב כאשר בעוד שנה ושנתיים ישא אחיהם הצעיר שלומד בישיבה אשה ויצטרך להוצאה מרובה לפרנסתו והם רוצים שישב גם אחר הנישואין ללמד תורה שלכן רוצים לפרנסו מממון הצדקה שלהם אבל מאחר שיצטרכו לזה סך רב שחוששין שאולי שלא יספיק כסף הצדקה שלהם של שנים ההם רוצים גם עתה שעדין אין צורך לאחיהם. להפריש הצדקה שלהם לצורך זה כדי שיתאסף סך הגון שיספיק לאחיהם ללמד איהו שנים אחר הנישואין. ורוצה לידע דעתי אם מותרין לעשות זה. וכוונת השאלה היא שאף שאח קודם לאחרים כמפורש בס"י רנ"א סעי' ג' אוי הוא רק כשהצורך לאחיו הוא ג"כ עתה כמו הצורך של עניים האחרים אבל בכאן שצורך של אחיהם הוא אחר זמן וצורך האחרים הוא עתה אולי הצורך של עתה עדיף מעדיפות האח כשהוא לאחר זמן.

והנה כשיש עני שצריך היום לאכילה באופן שאינו פקח גפש וקרוב שלא חסר לו להיום כלום אבל צריך הוא למחר והוא גם היום בדין עני שרשאי ליטול צדקה שאין לו מאתים זוז. אף שאין הדין מפורש משמע שצריך ליתן להקרוב. שלא מצינו שצריך לדקדק בדין הקדימות של הקרובים לומר שהוא רק כשהו שוין בהצורך בין להומן בין להנחיצות אלא סתם משמע דאם אך שניהם רשאים ליטול צדקה צריך להקדים ליתן לקרובו אף שצורך האחר קודם לזמן וליותר דבר נותן כיון שעכ"פ הנתינה לתרתייהו הוא מצוה אחת דמצות צדקה. ואף בעניים שוין ששניהם קרובים או שניהם רחוקים נמי משמע שיכול ליתן למי שירצה.

21 האמנם בעיקרי הדברים ק"ל טובא דאם נאמר דברים כפשוטן דאלו קודמין לאלו ואלו לאלו דהכונה שא"צ ליתן כלל למדרגה שאחר זה ולפיז הא הדבר ידוע שלכל עשיר יש הרבה קרובים עניים וכ"ש לבעה"ב שהצדקה שלו מועטת ואיכ לפיז אותם העניים שאין להם קרובים עשירים ימותו ברעב ואיך אפשר לומר כן ולכן נלע"ד דבירור הדברים כך הם דבירוראי כ"ל בע"כ או עשיר הנותן צדקה מחוייב ליתן חלק לעניים הרחוקים אלא דלקרוביו יתן יותר מלשאינו קרוביו וכן כולם כמדרגה זו וגם בזה שכתבו דפרנסתו קודמת אם נאמר כפשוטו איכ רובן שג בעלי בתים פטורין מן הצדקה לגמרי לבר שלישית שקל בשנה וירוע דרוב ישראל הלאו שיספיק להם פרנסתם להוצאתם ולפיז יפטורו כולם מן הצדקה וז"ל עשירים גדולים ובמקומות שאין עשירים יגועו העניים ברעב ואיך אפשר לומר כן וגם הסנהג אינו כן.

ה ולכן נלע"ד ברור דזה שכח הנאון דפרנסתו קודמת היינו באיש שאינו מרויח רק לחם צר ומים לחץ ולכן מביא ראיה מהצדפית שבשם היה תלוי חיי נפש ממש שהיה רעב בעולם כמבואר במדכים שם ואם נותר לו לחם ומים אביו ואמו קודמין ואח"כ בניו וכו' אבל האיש שמרויח פרנסתו כבעל בית חשוב שאיכ כראוי לחם ובשר והבשילין ולבוש ומכסה א"ע כראוי וודאי דחייב בצדקה מעשר או חומש מפרנסתו וחלק גדול מהצדקה יתן לקרוביו ועניי עירו ומעט מחוייב ליתן גם לרחוקים ועניי עיר אחרת דאל"כ עיר של עניים יגועו ברעב ח"ו אלא וודאי כמיש ותדע לך שכן הוא דאל"כ איזה נכור תתן לפרנסתו שהיא קודמת וכל אחד יאמר אני נצרך לפרנסתי כ"ל מה שאני מרויח שהרי אין נבול להוצאה כידוע אלא וודאי כמיש דלא קאי רק ע"י שיש לו רק לחם מצומצם להחיות נפשו ונפש אשתו ובניו ובנותיו הקטנים.

הנותן מתנותיו לכהן אחד מביא רעב לעולם שנאמר עירא היארי היה כהן לדוד שהיה משגר לו מתנותיו וכתוב בתריה ויהי רעב כדאיתא בבה"ג ועירא היארי היה רבו של דוד שהוא קודם אף לאביו עיין ברעק"א בסי' רנ"א אלמא דאף לרבו אינו יכול ליתן כל מתנותיו וכ"ש לאביו וקרובו ולא מצינו שהיה לדוד עוד רב שהוא כהן. ואין לחלק בין מתנות כהונה לצדקה דאיכ מגלן כלל שגם בצדקה איכא דין זה אלא ודאי שלא מחלקינן ואיכ גם לקרוב אין ליתן כל צדקותיו אף נגד אחרים דלא כדמשמע מהש"ך. ובתד"א נפרש שהותר פירושו יותר מנתינה חשובה וראויה דאם אין לו אלא כדי נתינה חשובה אחת יתן לאביו ואם הותר מנתינה חשובה לאחד יתן לאחיו ולא שהוא יותר מצורך העני קרובו אלא דאף שעדין יש לקרובו צורך אם יש לו יותר מנתינה חשובה לאחד יתן לאחרים.

ואולי מפרש הש"ך שר' אבא בר זבדא פליג על ר' המנונא שאמר לעיל מזה דעירא היארי היה רבו של דוד דהא מה שר' המנונא אמר שהיה רבו פרשיי שהוא מאותו קרא עירא היארי היה כהן לדוד שמפרש שהוא רב לדוד וכדכתבו התוס' שהוא פשטיה דקרא ואיכ אין לדוד מהקרא שהיה כהן ממש ומה שנאמר לדוד הוא משום ששיגר לו מתנותיו ונמצא שר' אבא בר זבדא שמפרש שהיה כהן ממש ושיגר לו מתנותיו פליג אר' המנונא ואין סובר שהיה רבו ואיכ יש לנו ראיה רק שאין ליתן כל מתנותיו לעני רחוק כשיש עוד עניים ויש למילף שאין ליתן לקרוב אחד כשיש עוד קרוב עני אבל אין לאסוד מלייתן לקרוב אחד כשהוא רק נגד רחוקים כהש"ך. ויהיה נוחא לפי זה שפליגי רב המנונא ור"א בר זבדא מה שהשמיט הרמב"ם דין זה משום דלר' המנונא אין לדוד איסור זה כלל וסובר הרמב"ם שפליג ופוסק כותיה. אבל מ"מ הדין אינו ברור כ"כ שלא משמע שפליגי אלא שתרתי דרשי מקרא דכהן לדוד כפשטיה דקרא שהוא רבו ומהסמיכות ליהי רעב דריש ששיגר לו מתנותיו.

אבל אף אם נימא כהש"ך אין לפטור עצמו מכל הצדקות שיהיה בזה חלול השם שבניא לא יאמרו שנותן לקרובו אלא יאמרו שאין חוששין למצות צדקה והחזקת תורה וגם יגרמו שאחרים לא יתנו לכן יעשו שחלק הגדול יפרישו עבור אחיהם וחלק צדקה יתנו לשאר הצדקות והחזקת ישיבות וכו' וקדוש שיש המצוה כהוגן וקדוש שיש.

22 ן שכנה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו. מעלה גדולה שאין למעלה כמנה זה המחזיק ביד ישראל שכך ונותן לו מתנה או הלואה או עושה עמו שותפות או מציא לו מלאכה כדי לחזק את ידו עד שלא יצטרך לבריות לשאול. ועל זה נאמר והחזקת בו גר וחושב וחי עמך כלומר החזק בו עד שלא יפול ויצטרך: